

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

**MTA Law Working Papers
2025/11**

**A ‘különleges bánásmód’ mint az érdemi
igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést elősegítő
eszköz**

Kovács Szitkay Eszter

ISSN 2064-4515

<http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

*ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont – MTA Kiválósági Kutatóhely
ELTE Centre for Social Sciences – MTA Centre of Excellence*

A ‘különleges bánásmód’ mint az érdemi igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést elősegítő eszköz¹

1. Bevezetés

Az írás célja, hogy bemutassa az igazságszolgáltatáshoz való teljesebb hozzáférést potenciálisan elősegítő eszközök egy konkrét dimenzióját. Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés kifejezi annak célját is: a személyek számára biztosítani kell, hogy érvényt szerezhessenek jogaiknak, és ennek értelemszerű feltétele az, hogy maguk a személyek rendelkezzenek a megfelelő kiindulási ponttal: jelen esetben az eljárásban való érdemi részvétel lehetőségével és ahogy látható a gyűlölet-bűncselekmények esetében, a sértettként való elismertség státuszával. Ennek fényében röviden számba veszem az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés fogalmát, kitérek – itt elsősorban a különleges bánásmódot igénylő – sértetti fogalom alakulásának ismertetésére, majd végül bemutatom az indikátorlistát mint a joghoz való hozzáférés elősegítésének egy speciális esetét a gyűlölet-bűncselekmények esetén.

2. Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés a jogállamiság eleme.² Olyan fogalom, amelynek pontos tartalma részletekig kibontva nem határozható meg, mégis olyan útjelzőül szolgál, amely mind a jogalkotóknak, mind a jogalkalmazóknak eligazítást nyújt. Ezen terület alatt nem csak a büntető eljárásra kell gondolnunk, hanem a polgári és közigazgatási eljárások keretében is vizsgálni kell a jogokhoz való megfelelő hozzáférést.³ A sérülékeny áldozatok jogainak részletesebb szabályozása a magyar büntetőeljárásjogi törvényben – amely nem is történt olyan régen – is azt mutatja, hogy a fogalom alá vont terület folyamatosan fejlődik.

E fogalom nem egy olyan egyértelmű, tiszta jogi terminológia, amelyet ebben a formájában megtalálhatnánk akár a különböző nemzetközi, európai uniós szintű dokumentumokban vagy akár a magyar jogszabályokban, mert a fogalom konkrét megragadása nehézkes, sokkal inkább azzal lehet kifejezni, hogy milyen más fogalmakkal áll kapcsolatban. Két irányból is megközelíthetjük tartalmának kibontását: egyfelől a szűkebb értelmezési tartomány szerint a szerzett jogok védelmét jelenti, különösen a bírói út által; másfelől tágabb (érdemi) értelemben nemcsak a jogi eljáráshoz való hozzáférést érthetjük alatta, hanem magának az eljárásnak vagy az intézkedésnek az igazságos és méltányos kimenetelét is. Azaz: az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés egyszerre eljárás és cél is. Ebből következik az is, hogy a klasszikus bírói úthoz való hozzáférés vesztett központi szerepéből, ám még mindig nagyon fontos eleme az érdemi

---

* Tudományos segédmunkatárs, HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet; PhD-hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Doktori Iskola, Kovacs.Szitkay.Eszter@tk.hun-ren.hu.

¹ A tanulmány kiegészítése a következő írásnak: Kovács Szitkay Eszter: Egy lépéssel közelebb az igazságszolgáltatáshoz való teljesebb hozzáféréshez. In Harmati Barbara; Kovács Szitkay Eszter; Pap András László; Papp Bendegúz (szerk.), *Honestas, Humanitas, Humilitas: ünnepi kötet Kerecsi Klára tiszteletére*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2021. 115-125.

² Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és Európa Tanács: *Kézikönyv az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésre vonatkozó európai jogról*. Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2016. 16.

³ Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és Európa Tanács: i.m. 16.

jogok hozzáféréseinek biztosításában.⁴ Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés a meglévő alapvető jogokat átemeli az elméleti közegből a gyakorlatba, a jogérvényesítés központi szerepet játszik abban, hogy ezek az alapvető jogok valósággá váljanak.⁵ Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és az Európa Tanács megfogalmazásában:

„Az európai emberi jogi törvényekben az igazságszolgáltatáshoz való jog fogalmát az Európai Emberi Jogi Egyezmény (EEJE) 6. és 13. cikkei, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke szentesítik, melyek garantálják a tisztességes eljáráshoz és hatékony jogorvoslathoz való jogot az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB), illetve az Európai Unió Bírósága (EUB) értelmezésének megfelelően. A fent említettek szerint ezekről a jogokról nemzetközi okmányokban is rendelkeznek, például az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányának (ICCPR) 2. cikke (3) bekezdése, illetve 14. cikke, valamint az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának (UDHR) 8. és 10. cikkei. E jogok központi elemei kiterjednek a vitarendező testületekhez való hatékony hozzáférési jogra, a tisztességes eljáráshoz való jogra és jogvita kellő időben történő rendezéséhez való jogra, a megfelelő jogorvoslathoz való jogra, valamint a hatékony és eredményes igazságszolgáltatás elveinek általános alkalmazására.”⁶

A magyar jog ilyen tekintetű vizsgálata nem tárgya a jelen írásnak, az összehasonlítást és az esetleges hatástanulmányok értékelését egy következő tanulmánynak kell átengednünk.

3. Különleges bánásmódot igénylő személyek

3.1. A fogalom a magyar szabályozásban

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés egyik kérdésköre az áldozatok jogainak érvényre juttatása. A következőkben a magyar szabályozás bemutatását célozom meg e csoport tekintetében. Önmagában az is érdekes kérdés, hogy a büntetőeljárás szereplőinek szabályozása milyen utat járt be (így például kimondottan a sértett és áldozat fogalmainak meghatározása és elhatárolása)⁷, a jelen írás a sérülékeny csoportokat érintő szabályozására fókuszál.

A büntető igazságszolgáltatás kontextusában jelenleg a büntetőeljárásról szóló 2017. évi CX. törvény (új Be.) definiálja a címben szereplő fogalmat, azonban évekre visszanyúlóan szükséges keresnünk ennek gyökereit. A kétezres évek előtt már megfogalmazódott a sértetteket érintő kérdések uniós szinten történő szabályozása, amelynek célja nem szigorú, jogi normák átültetése volt, hanem azoknak a kereteknek a biztosítása a tagállamokban, amelyekben a követelmények implementálásával tiszta jogi helyzet jön létre. Több jelentős lépésen keresztül jutott el jelenlegi állapotához a szabályozás. Az első ilyen lépés a 2001/220/IB kerethatározat volt, amely már rögzített számos sértetteket megillető jogot. Ezt követte a Budapesti Ütemterv, amely kijelentette, hogy a sértettek jogainak védelmének erősítése érdekében uniós szinten kell fellépni. Erre tekintettel született meg az Európai Parlament és Tanács 2012/29/EU irányelve, amelyet a 2015. évi CLI. törvénnyel került be a magyar szabályozásba, ezzel megfelelően az

⁴ Gerards, Janneke H., és Glas, Lize R.: “Access to Justice in the European Convention on Human Rights System.” *Netherlands Quarterly of Human Rights*, XXXV. évf., 2017. 1. sz. <https://doi.org/10.1177/0924051917693988>.

⁵ FRA - European Union Agency for Fundamental Rights: *Access to justice in Europe: an overview of challenges and opportunities*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1520-report-access-to-justice_EN.pdf.

⁶ Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és Európa Tanács: i.m. 17.

⁷ Rácz Anna: A sértetti jogok a magyar büntetőeljárásban a XXI. század második évtizedében. In Fazekas Mariann (szerk.): *Jogi tanulmányok. Jogtudományi előadások az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájának Konferenciáján*. Budapest, ELTE Állam-és Jogtudományi Kar, Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola, 2018. 153–163.

átültetési kötelezettségének. Az átültetett Irányelv általánosságban és az áldozati körön belüli specializációra is tekintettel fogalmazott meg szabályokat.

Még nem született meg az új Be., amikor már fennállt az implementálási kötelezettség, így a korábbi Be.-be (1998. évi XIX. törvény) iktatta be „A sértettekre vonatkozó különös rendelkezések” alcímet. Fontos kiemelni, hogy a korábbi Be. nem adott felsorolást a különleges bánásmód megállapításához szükséges körülményekről, hanem az eljáró hatóságra bízta, hogy mely jellemzők alapján állapítja ezt meg. Így szubjektív okként értékelhető pl. az életkor, a nem, a børszín stb., objektív okként pedig az olyan bűncselekmények, amelyek különösen a sértett épsége, szabadsága vagy vagyona ellen irányultak. Alapvetően a hatóságok irányában állapít meg többletkötelezettségeket.⁸

Visszatérve az új Be.-re, számos változás született a szabályozásban. Egy egész fejezetet szenteltek a különleges bánásmódot igénylő személyeket érintő rendelkezéseknek (XIV. fejezet). Maga a fogalom a „személyek” elnevezést használja, hiszen nemcsak sértettekről lehet szó, hanem ebbe a körbe tartozik a tanú is, valamint kivételes esetben idetartozik a sértett vagy tanú segítője, a szakértő segítője, a szaktanácsadó és a segítője, a vagyoni érdekelt, illetve az ő segítője, valamint olyan más személy, aki a sérülékeny csoportba tartozó bármely személyre tekintettel van jelen az eljárásban.⁹ Mindezekből egyúttal kiolvasható az is, hogy kizárólag természetes személyek tartozhatnak a különleges bánásmódot igénylő személyek csoportjába, tehát a jogi személyek kiesnek e körből.¹⁰

A megalapozó körülmények pedig a következők:

„81. § (1) A természetes személy sértett és a tanú különleges bánásmódot igénylő személynek minősül, ha a személyes jellemzői vagy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény jellege és körülményei alapján

- a) a megértésben, a megértetésben,
- b) az e törvényben meghatározott jogok gyakorlásában vagy kötelezettségek teljesítésében, vagy
- c) a büntetőeljárásban való hatékony részvételében akadályozott.

(2) A különleges bánásmódot megalapozó körülmény különösen

- a) az érintett személy életkora,
- b) az érintett személy szellemi, fizikai, egészségi állapota,
- c) az eljárás tárgyát képező cselekmény kirívóan erőszakos jellege, illetve
- d) az érintett személynek a büntetőeljárásban részt vevő más személyhez fűződő viszonya.”

Ennek megállapítása történhet hivatalból vagy indítványra is. Az, hogy egyáltalán ezt meg lehessen állapítani és a szükséges intézkedéseket lehessen alkalmazni, nagyfokú mérlegelési szabadság illeti meg az eljáró hatóságokat, amely szoros együttműködést igényel a személy (itt sértett) és az eljáró hatóság között. Ehhez az egyéni értékeléshez nyújt részletesebb szabályokat a 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet, amelynek mellékletében található egy adatlap, aminek segítségével az eljáró hatóság elvégzi az egyéni értékelést. Az egyéni értékelést azonban nem lehet alkalmazni, amikor a törvény egyértelműen meghatározza, hogy kik azok, akiket ezt mellőzve különleges bánásmódban kell részesíteni:

„82. § Külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősül

- a) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy,

⁸ Lencse Balázs: „Specifikus védelmi szükséglet, avagy különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárási kódexig”. *Büntetőjogi Szemle*, 2018. 2. szám; 2012/29/EU Irányelv 22. cikk.

⁹ Kiss Anna: A különleges bánásmódot igénylő személyek jogai a büntetőeljárásban. In: Hollán Miklós – Mezei Kitti (szerk.): *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai*. Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet, 2020. 60.

¹⁰ Zumbok Gabriella: „Speciális bánásmód a büntetőeljárásban, különös figyelemmel a gyermekek meghallgatására”, *Büntetőjogi Szemle*, 2022. 1. sz., 102-108. o., 104.

b) a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvényben meghatározott fogyatékos személy, és az is, aki ilyennek minősülhet, valamint
c) a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje.”¹¹

Röviden összefoglalva a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedéseket, ezeket három csoportba oszthatjuk. Az első a megfelelő jogérvényesítést és az érintettek kíméletét biztosító eszközöket tartalmazza, melyek összességében az eljáró hatóságok irányában fogalmazza meg ezeket az elvárásokat az átlagos szintet meghaladó körültekintő eljárásra vonatkozóan. A második csoport a védelmi intézkedéseket és a speciális védelmi eszközöket foglalja magában (ezek akár az eljárásban résztvevő más személyek jogkorlátozásával is járhat, így csak törvényben meghatározott feltételek mellett alkalmazhatóak). A harmadik csoport (ld. fent Be. 82. §) a személyi kör tekintetében határoz meg további különbségeket: így egy további „csoportot” jelent, amikor külön döntés nélkül is különleges bánásmódot igénylő személynek minősül életkora vagy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény okán a sértett vagy a tanú.¹² Itt érdemes megjegyezni, hogy ebben az esetben az aktuális életkor lesz az irányadó, így, ha az eljárás folyamán az érintett betölti a 18. életévét, úgy már nem áll fenn a törvényi kötelezettség a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések alkalmazására.¹³

Összegezve, ennek a változtatásnak a lényegét Kiss Anna úgy fogalmazza meg, hogy erre a módosításra abból a célból volt szükség, hogy megvalósuljon a tényleges egyéniesítés¹⁴ – azaz, amikor a bíróság, az ügyészség vagy az eljáró nyomozó hatóság érzékeli, hogy az eljárásban érintett személynek egyedi, sajátos igényei vannak, és a különleges bánásmód megállapításával megnyílik az az eszközrendszer, amivel a személy igényeire a legmegfelelőbb módon tud reagálni.¹⁵

Röviden összefoglalva azt mondhatjuk, hogy ugyan a korábbi Be.-hez képest az új törvény differenciáltabb rendelkezéseket alkalmaz, ez utóbbi még mindig tág esetkörökkel operál, így hagy még nyitott kérdéseket arra nézve, hogy konkrétan kiket tekinthetünk az új szabályozás alanyainak. A megalapozó körülmények áttekintése során azt láthatjuk, hogy ezek többnyire jól értelmezhetőek további magyarázat nélkül is, egyet kivéve: a hatályba lépés óta a „megértésben és megértetésben” (81. § (1) a)) akadályozott személyek köre továbbra sem kapott érdemi kifejtést. Ahogy az indokolásban, úgy a bírói gyakorlatban sem, de a 100/2018. (VI. 8.) Kormány rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól 139. § (1) a) pontjában szintén alkalmazott ’megértésben és megértetésben akadályozott vagy korlátozott’ feltétel a védő kirendelésével összefüggésben¹⁶ – még ha itt ez a gyanúsítottak körére vonatkozik is – sem ad iránytűt. Akár feltételezhető is lehetne, hogy a 2012/29/EU irányelv 3. cikkében meghatározott ’megértéshez és megértetéshez való jog’ jelenti az alapot, azonban itt is mindössze e jog tartalmát bontják ki, tehát a Be. szerinti a) pont továbbra sem tisztázott, vagyis kit tekint a megértésben és megértetésben akadályozottnak. Mindez különösen érdekes problémát vet fel abból a szempontból is, hogy az eljárás közérthetősége általában is rossz

¹¹ Lencse Balázs: i.m.

¹² Kiss Anna: A különleges bánásmód (leg)új(abb) szabályai a büntetőeljárásban (MJSZ, 2021., 3. Különszám, 286-297. o.) 289.

¹³ Pecsenye Máté: „Hatékonyság és egyéniesítés a büntetőeljárásban”, *Miskolci Jogi Szemle*, 2021. 1. sz., 76-93. o., 85.

¹⁴ Kiss Anna: i.m. 60.

¹⁵ Soós László: Különleges bánásmód biztosítása a büntetőeljárásban. In Belegi József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I-II. - új Be. - Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2019. november 30.*, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2019.

¹⁶ „139. § (1) A nyomozó hatóság a Be. 44. § f) pontja alapján különösen abban az esetben rendel ki védőt, ha a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy
a) a megértésben, a megértetésben, a törvényben meghatározott jogok gyakorlásában vagy kötelezettségek teljesítésében, a büntetőeljárásban való hatékony részvételében akadályozott vagy korlátozott,
b) védelme a büntetőeljárásban részt vevő más személyhez fűződő viszonyára tekintettel indokolt.”

állapotban van¹⁷, és ez már önmagában is súlyos akadályokat képes emelni az érdemi eljárásban való részvétel elé. Így amikor a megértésben és megértetésben akadályozottságról beszélünk – ebből a szempontból – egy sokkal általánosabb, sokkal szélesebb kört érintő állapotra gondolhatunk, egyéb fokódzkodók híján. Leegyszerűsítve és némi túlzással élve akár úgy is fogalmazhatnánk: pontosabb meghatározás nélkül jóformán majdnem bárki hivatkozhat erre a pontra, mint ahogy az eredetileg a cél lehetett. Nem egyértelmű, hogy mihez képest akadályozott valaki a megértésben és megértetésben, mi az a küszöb, amelynek elérése már megalapozza a különleges bánásmódot, ha egyébként ez gyakorlatilag egy általánosként értékelhető probléma az eljárások körében a (a 'nem-szakértő') résztvevő alanyok oldalán.

3.2. Külföldi fogalomhasználat

Érdemes megvizsgálni, hogy Európa más országaiban milyen tartalommal ruházzák fel a kérdéses fogalmat, azaz, hogy kit értenek olyan személykörön, akit megillet a büntetőeljárásban a speciális bánásmód. Az erre vonatkozó információk az Európai Ügyészség Konzultatív Tanácsa¹⁸ által készített kérdéssorra érkezett válaszokban rejlenek, amelyet az Európa Tanács tagállamainak ügyészeihez intéztek, és amely kitért a sérülékeny áldozat fogalmának értelmezésére is az egyes tagországokban. Többek között olyan kérdésekre kellett választ adniuk, mint hogy az adott ország jogában megtalálható-e az áldozat definíciója, létezik-e a különböző típusú áldozatok (pl. családon belüli erőszakot elszenvedettek) számára valamilyen különleges szabályozás, megtalálható-e a sérülékeny személyek definíciója, és hogy ők rendelkeznek-e speciális jogokkal. Arra a kérdésre, hogy az adott országban létezik-e a sérülékeny személyek fogalma akár általános értelemben, akár a büntető igazságszolgáltatáson belül, a következő válaszok érkeztek (a szomszédos országokat tekintve): Ausztriában és Romániában a büntető eljáráson belül, Csehországban általános értelemben létezik ez a fogalom. Ukrajnában a büntető igazságszolgáltatáson belül hiányzik, azonban más jogterületen megjelenik úgy, mint az állampolgárok szociálisan sérülékeny kategóriái, amelybe beletartoznak pl. az árvák, a munkanélküliek vagy a csernobili katasztrófa áldozatai. Szlovéniában is ismeretes pl. a gyerekekre, az idősekre, a fizikailag vagy mentálisan fogyatékos személyekre vonatkozó speciális szabályozás, de konkrét fogalmat nem használnak. Szlovákiában a válaszadáskor (2017-ben) még nem, azonban 2018. január 1-én már bevezették a fogalmat. Horvátországban pedig egyáltalán nem operálnak vele.¹⁹ Összességében a különböző definíciók nem mutatnak egységes képet, azonban számos közös vonás rejlik bennük.

4. Indikátorlista

A már említett 2012/29/EU irányelv – ahogy láthattuk – konkrét iránymutatást ad arról, hogy kit tekint áldozatnak, és ezen belül is sérülékeny áldozatnak, akinek értelemszerűen még nagyobb védelemre és segítségre van szüksége az igazságszolgáltatás során jogai érvényesítésében. A következőkben egy konkrét csoportra, a gyűlölet-bűncselekmények áldozataira mint a büntető eljárásban különleges bánásmódot igénylő személyekre fókuszáltan

¹⁷ Ehhez lásd: Magyar Helsinki Bizottság, 'Akta: Közérthetőség a büntetőeljárásban' <https://helsinki.hu/akta/kozerthetoseg/>.

¹⁸ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága hozta létre 2005-ben, hogy intézményesítse az évente megrendezett Conference of Prosecutors General of Europe c. konferenciát. <https://www.coe.int/en/web/ccpe>.

¹⁹ Questionnaire for the preparation of the CCPE Opinion No. 12 (2017): "The rights of victims, witnesses and vulnerable persons".

mutatom be azt, hogy milyen az általános szabályozáson túli eszközök léteznek egy-egy ilyen csoport jogainak érvényesítésének elősegítésére.

A 2012/29/EU irányelv 22. cikk (3) bekezdése így fogalmaz:

„Az egyéni értékelés keretében különös figyelmet kell fordítani azon áldozatokra, [...] ahol az őket érintő bűncselekményt előítéleten vagy megkülönböztetésen alapuló indítékkal követték el, és amely különösen személyes jellemzőikhez köthető; [...]. Ezzel összefüggésben kellően tekintetbe kell venni [...] a gyűlölet-bűncselekmények áldozatait, [...]” Ahhoz, hogy az eljáró hatóság megállapíthassa azt, hogy különleges bánásmódot igénylő sértettéről van-e szó, a már említett 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet mellékletét képező adatlap ad útbaigazítást. Ebben azonban explicit módon nem esik szó a gyűlölet-bűncselekmény áldozatairól.

4.1. Indikátorlista a gyűlölet-bűncselekmények felismerésére²⁰

Azon túl, hogy a törvény meghatározza a különleges bánásmódra jogosult személyek lehetséges körét, valamint a már jelzett adatlap használatával elősegíti az ilyen személyek azonosítását, további jogszabály helyeken találkozhatunk olyan részletező szabályokkal is, amelyek segítséget kívánnak nyújtani az eljáró hatóságoknak a különleges bánásmódról való döntésben. Ahogy láthattuk, a gyűlölet-bűncselekmény áldozatai nincsenek nevesítve a különleges bánásmódot igénylő személyi körben. Azonban történt egy fontos lépés: az országos rendőrfőkapitány 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítása a gyűlölet-bűncselekmények kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról szóló protokollja kimondottan olyan eljárást ír elő, amely az ilyen bűncselekmény áldozatainak nagyfokú figyelembevételét, a kíméletes eljárást tűzi ki célul. Itt találhatjuk meg azt a rendelkezést (11. pont b)), amely explicit módon is utat nyit az ilyen áldozatok különleges bánásmódot biztosító státuszához (ha az eljáró rendőr így ítéli meg).

A fókusz most az utasítás 8. pontjában rögzített indikátorlistára helyezem, amely eligazítást ad a gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak azonosítására az eljáró rendőrök számára, ugyanis ez az a momentum, amelynek elmaradása már önmagában csorbítja a megfelelő igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést.²¹

„8. Gyűlölet motiválta incidens felmerülése esetén a helyszíni intézkedésről készült rendőri jelentésben rögzíteni, valamint a büntetőeljárás során vizsgálni kell a gyűlölet-bűncselekmények felismerését segítő alábbi előítélet-indikátorokat:

a) a sértett vagy más tanú észlelése, véleménye, különös tekintettel az esetleges szégyenérzetből fakadó sértetti elfedésre;

b) a gyanúsított jellemzői, megjelenése, megnyilvánulása a cselekménnyel összefüggésben, különösen az általa használt többletelemet hordozó gesztusok, általa viselt ruházat, alkalmazott verbális megnyilvánulások;

c) a gyanúsított és a sértett közötti vélt vagy valós csoportkülönbség, amely kiterjedhet a sértett érdekében fellépő vagy hozzá tartozó személyekre is;

d) a sértett megjelenése, viselkedése, így jellemzően az általa preferált/megválasztott helyszín, az általa használt idegen nyelv vagy akcentus, faji, vallási hovatartozást szimbolizáló ruházat;

e) a gyanúsított előítéletes beállítottsága, amelyre utalhatnak általa látogatott programok/rendezvények, preferált zenekarok, olvasmányok, közösségimédia-felületek;

f) szervezett gyűlöletcsoportok részvétele, amelyre utalhat a gyanúsított csoport szimbolikáját hordozó megjelenése, gesztusai, illetve a csoport maga (elkövetésben való szerepvállalással);

²⁰ A gyűlölet-bűncselekményekről általában ld. Pap András László: *Rendészet és sokszínűség*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 47–63.

²¹ Dombos Tamás et al.: *Jogalkalmazási problémák a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásokban. A Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport (GYEM) tapasztalatai. Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport, 2014.* https://gyuloletelen.hu/sites/default/files/ejk_esetosszefoglalo.pdf.

g) a cselekmény helyszíne, amely utalhat a sértett közösségi hovatartozására, vagy köthető korábban elkövetett gyűlölet-bűncselekményhez;
 h) a cselekmény időpontja, amely kapcsolódhat a sértett közösség ünnepeihöz, rendezvényeihez vagy a gyanúsított által preferált történelmi eseményekhez;
 i) az erőszak mértéke, módja, eszköze, elsősorban annak eltűzött vagy különösen megalázó, öncélú vagy szimbolikus eszközökkel kivitelezett módja;
 j) a nyilvánosság, amely elsősorban az elkövetői üzenetet hivatott közvetíteni;
 k) más indíték hiánya, így különösen ismeretlen sértett előzmény nélküli bántalmazása, megalázása.”

Az utasítás 22. pontjából kiderül, hogy a Rendőrség intranetes oldalán keresztül elérhető egy olyan – nem nyilvános – dokumentum, amelyben példákkal is segítik az egyes indikátorok felismerését. A listát a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport segítette kidolgozni²², és az ő honlapjukon meg is található egy példákkal ellátott verzió²³, azonban azt nem tudhatjuk biztosra, hogy ez teljesen azonos-e az intranetes dokumentummal, ezt szükséges a hatóságoktól kérelem útján kikérni majd az összehasonlítás céljából. Pap András László megfogalmazását követve a következőket mondhatjuk az indikátorlistáról:

„Az előítélet-indikátorok olyan objektív tények vagy körülmények, amelyekből arra következtethetünk, hogy egy bűncselekményt részben vagy teljes mértékben előítéletes indítékból követtek el. Az indikátorok ugyan önmagukban nem bizonyítják az előítéletes indítékot, ugyanakkor már egyetlen indikátor jelenléte is megköveteli, hogy a nyomozás az esetleges előítéletes indítékra is kiterjedjen.”²⁴

(Az EBESZ/ ODIHR által tett javaslatok a gyűlölet-bűncselekmények adatgyűjtési és monitorozási mechanizmusai körében nagyon hasonló koncepciót rajzolnak ki az előítélet-indikátorokról.)²⁵

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által készített jelentés rámutat, hogy Európa más országaiban is alkalmazzák ezt az indikátorlistát a gyűlölet-bűncselekmények azonosításának elősegítésére. A jelentés alapvetően a gyűlölet-bűncselekmények rögzítési és adatgyűjtési gyakorlatáról szól, és bemutatja, hogy az EU tagállamai közül 13 rendelkezik ilyen indikátorlistával. Érdekes, hogy a fent már említett országoknál, így Ausztriában, Romániában, Szlovákiában, Szlovéniában nincs ilyen indikátorlista, Csehországban pedig nincs adat arról, hogy lenne ilyen, a horvát pedig publikus is.²⁶ Európán túlra tekintve az Egyesült Államokban is – bár nem állami vagy szövetségi szinten – az International Association of Chiefs of Police összefoglalva, tulajdonképpen iránymutatásként szintén felsorol egy indikátorlistát. De nem csak ennyit tesz: számos tanácsot is ad, hogyan kell kezelni egy ilyen bűncselekmény felderítését a kezdetektől, vagy hogy hogyan lehet kíméletesen eljárni a sértett tekintetében.²⁷ Tehát egy fontos összefoglalást és „mankót” nyújt az eljáró rendőrök számára.

²² Gyűlölet-Bűncselekmények Elleni Munkacsoport: „Gyűlölet-bűncselekmény nyomozati protokollt fogadott el a rendőrség”, 2019, <https://gyuloleten.hu/aktualitasok/gyulolelet-buncselekmeny-nyomozati-protokollt-fogadott-el-rendorseg> (letöltés dátuma: 2021. 02. 09.).

²³ Gyűlölet-Bűncselekmények Elleni Munkacsoport: „Előítélet-indikátorok”, [é.n.], http://gyuloleten.hu/sites/default/files/gyem_indikatorlista_haromolszopos_vegleges.pdf (letöltés dátuma: 2021. 02. 09.).

²⁴ Pap András László: i.m. 55.

²⁵ Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)/ Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR): *Hate Crime Data-Collection and Monitoring Mechanisms. A Practical Guide*. Warsaw, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), 2014.

²⁶ European Union Agency for Fundamental Rights: *Hate crime recording and data collection practice across the EU*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018.

²⁷ International Association of Chiefs of Police (IACP): „Responding to Hate Crimes: A Police Officer’s Guide to Investigation and Prevention”, [é.n.], <https://www.theiacp.org/resources/responding-to-hate-crimes-a-police-officers-guide-to-investigation-and-prevention> (letöltés dátuma: 2021. 02. 09.).

5. Összegzés

A törvényi definíció, az adatlap és az indikátorlista kapcsán azt érdemes megállapítanunk, hogy ezek valóban segítik a tágran meghatározott különleges bánásmódra jogosultak körét konkretizálni, ezzel is biztosítva az ilyen speciális részesülés lehetőségét, azonban ezek egyelőre egy-egy esetkörre vonatkoznak, így a további, nem egyértelmű esetekben (pl. kik az idős áldozatok, kik a megértésben és megértetésben akadályozottak) még nem ad egyelőre iránymutatást jogszabályi rendelkezés. A vulnerábilis személyek (részbeni) definiálása, valamint az eljáró hatóságok számára kialakított adatlap és indikátorlista, amelyek tisztább kiindulópontot teremtenek ezeknek az áldozatoknak, fontos lépést jelentenek az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés előmozdításában, ám mindennek a hatásfokát majd a gyakorlatban szükséges lemérnünk.

Hivatkozási jegyzék

Dombos Tamás et al.: *Jogalkalmazási problémák a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásokban. A Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport (GYEM) tapasztalatai.* Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport, 2014. https://gyulotellen.hu/sites/default/files/ejk_esetosszefoglalo.pdf.

Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és Európa Tanács: *Kézikönyv az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésre vonatkozó európai jogról.* Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2016. 16.

European Union Agency for Fundamental Rights: *Hate crime recording and data collection practice across the EU.* Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018.

FRA - European Union Agency for Fundamental Rights: *Access to justice in Europe: an overview of challenges and opportunities.* Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011.

Gerards, Janneke H., és Glas, Lize R.: "Access to Justice in the European Convention on Human Rights System." *Netherlands Quarterly of Human Rights*, XXXV. évf., 2017. 1. sz. <https://doi.org/10.1177/0924051917693988>.

Gyűlölet-Bűncselekmények Elleni Munkacsoport: „Gyűlölet-bűncselekmény nyomozati protokollt fogadott el a rendőrség”, 2019, <https://gyulotellen.hu/aktualitasok/gyulotlet-buncselekmeny-nyomozati-protokollt-fogadott-el-rendorseg> (letöltés dátuma: 2021. 02. 09.).

Gyűlölet-Bűncselekmények Elleni Munkacsoport: „Előítélet-indikátorok”, [é.n.], http://gyulotellen.hu/sites/default/files/gyem_indikatorlista_haromolszopos_vegleges.pdf (letöltés dátuma: 2021. 02. 09.).

International Association of Chiefs of Police (IACP): „Responding to Hate Crimes: A Police Officer’s Guide to Investigation and Prevention”, [é.n.], <https://www.theiacp.org/resources/responding-to-hate-crimes-a-police-officers-guide-to-investigation-and-prevention> (letöltés dátuma: 2021. 02. 09.).

Kiss Anna: A különleges bánásmódot igénylő személyek jogai a büntetőeljárásban. In Hollán Miklós – Mezei Kitti (szerk.): *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai.* Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet, 2020. 60.

Kiss Anna: „A különleges bánásmód (leg)új(abb) szabályai a büntetőeljárásban”, *Miskolci Jogi Szemle*, 2021, 3. Különszám, 286-297. o.

Lencse Balázs: „Specifikus védelmi szükséglet, avagy különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárási kódexig”. *Büntetőjogi Szemle*, 2018. 2. sz.

Magyar Helsinki Bizottság, 'Akta: Közérthetőség a büntetőeljáráásban' <https://helsinki.hu/akta/kozerthetoseg/> (letöltés dátuma: 2025. 07. 13.).

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)/ Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR): *Hate Crime Data-Collection and Monitoring Mechanisms. A Practical Guide*. Warsaw, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), 2014.

Pap András László: *Rendészet és sokszínűség*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

Pecsenye Máté: „Hatékonyság és egyéniesítés a büntetőeljáráásban”, *Miskolci Jogi Szemle*, 2021. 1. sz., 76-93. o.

Rácz Anna: A sértetti jogok a magyar büntetőeljáráásban a XXI. század második évtizedében. In Fazekas Mariann (szerk.): *Jogi tanulmányok. Jogtudományi előadások az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájának Konferenciáján*. Budapest, ELTE Állam-és Jogtudományi Kar, Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola, 2018. 153-163.

Soós László: Különleges bánásmód biztosítása a büntetőeljáráásban. In Belegi József (szerk.): *Büntetőeljárási jog I-II. - új Be. - Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2019. november 30.*, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2019.

Questionnaire for the preparation of the CCPE Opinion No. 12 (2017): “*The rights of victims, witnesses and vulnerable persons*”.

Zumbok Gabriella: „Speciális bánásmód a büntetőeljáráásban, különös figyelemmel a gyermekek meghallgatására”, *Büntetőjogi Szemle*, 2022. 1. sz., 102-108. o.

© Kovács Szitkay Eszter

MTA Law Working Papers

**Kiadó: ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont (MTA
Kiválósági Kutatóhely**

Székhely: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.

Felelős kiadó: Boda Zsolt főigazgató

Felelős szerkesztő: Kecskés Gábor

Szerkesztőség: Hoffmann Tamás, Lux Ágnes, Mezei Kitti

Honlap: <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

E-mail: mta.law-wp@tk.mta.hu

ISSN 2064-4515